

Justitieombudsmannen
Cecilia Nordenfelt

Initiativärende angående advokaters möjlighet att besöka sina klienter i häkte m.m.

Initiativet

Med anledning av uppgifter i en artikel i tidskriften Advokaten (nr 3, 2008) om begränsade möjligheter för advokater att bl.a. besöka sina klienter i häktena Göteborg och Malmö beslutade jag den 17 april 2008 att inleda en utredning i saken.

Utredning

Kriminalvården anmodades att yttra sig över vad som anförts i artikeln om advokaters möjlighet att besöka sina klienter i häkte och tala med dessa i telefon. Kriminalvården anmodades även att yttra sig över vad som anförts om tidsåtgång vid inpasseringskontroll. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom generaldirektören AA, bl.a. följande.

Yttrande har inhämtats från Regionerna Syd och Väst. Som jämförelse har även uppgifter inhämtas från Region Stockholm.

Region Syd har anfört bl.a. följande.

Besök

Häktet Malmö tar emot besök av advokat mellan kl. 09.00 till kl. 18.00 under vardagar med undantag för en timmes lunch. Under helger är besöksavdelningen öppen och besök kan ske mellan kl.10.00 till 18.00 utan avbrott för lunchstängning. Häktet Trelleborg kan ta emot besök utan tidsbegränsning under alla dagar. Häktet Helsingborg kan ta emot besök mellan kl. 09.00 till kl. 17.20. Besök under helg har inte varit aktuellt tidigare men kan ordnas om det behövs. Häktet Ängelholm tar emot besök mellan kl. 09.00 till kl. 19.00, men kan ta emot besök vid andra tider om besöket är föranmält. Häktet Karlskrona tar emot besök mellan kl. 08.00 till 18.00. Besök kan inte ske på andra tider, såvida inte bemanningen ökas. Häktet Kristianstad kan ta emot besök både under kontorstid och under kvällstid och helger förutsatt att besöket är förhandsanmält.

I de fall ett häkte i Region Syd inte kan leva upp till de krav på hög servicenivå som i princip ställs på organisationen har detta motiverats med resurs- och/eller säkerhetsskäl. Dessutom gäller för en del av häktesverksamheten i Helsingborg alldeles speciella förhållanden då besökslokalerna delas med anstalten där. Enligt regionens uppfattning gör personalen på häktena under rådande förhållanden sitt yttersta för att tillgodose advokaternas önskemål om att träffa och ringa till sina klienter. Av

regionen görs den bedömningen att enda möjligheten att höja den rådande service-nivån är att häktesverksamheten tillförs ytterligare resurser.

Telefonsamtal

När det gäller telefonsamtal mellan advokat och hans klient kan detta vid häktet Malmö genomföras även efter kl. 18.00, såvida telefonen inte är upptagen. En förutsättning för att telefonsamtalet ska genomföras efter kontorstid är att huvudförhandlingen är nära förestående och att initiativet kommer från advokaten. Det är dock häktets uppfattning att försvarare till intagna vid häktet mycket sällan meddelas att ett samtal inte kan genomföras efter kl. 18.00. Det finns endast en tjänstetelefon per avdelning, varför samtalet ibland inte kan genomföras omgående. Häktet Trelleborg kan genomföra telefonsamtal mellan advokat och klient utanför kontorstid, med den begränsningen att det endast finns en tjänstetelefon per avdelning. Vid häktet Ängelholm förmedlas omgående telefonkontakt mellan advokat och klient, som får telefonen i bostadsrummet. Vid häktet Karlskrona kan telefonkontakt mellan advokat och klient ske dygnet runt. Tillgängligheten kan begränsas av att telefonerna är upptagna av andra advokatsamtal.

Vid regionens häkten har således advokat möjlighet att genomföra telefonsamtal med sin klient under dagtid och även under kvällstid. Viss väntetid kan uppstå beroende på att tjänstetelefonen kan vara upptagen.

Inpasseringskontroll

Vid häktet Malmö sker inpasseringskontroll enligt 11 a § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.m. efter beslut av Kriminalvårdens huvudkontor. Varje dag inpasserar mer än 100 personer. Flest personer kommer mellan kl. 07.00 - kl. 09.00 och kl. 12.00 - kl. 13.00. Under denna tid kan kortare köer uppstå. Det är ovanligt med köer mellan kl. 09.00 - kl. 12.00 och kl. 13.00 - 18.00, då besök av advokat i allmänhet äger rum. Tidsåtgången för sådan inpassering är beroende av omständigheter vid själva inpasseringen, det vill säga kö, vana att passera och förståelse för genomförandet. Kontrollen är lika de flygplatskontroller samtliga flygpasagerare i Sverige genomgår dagligen. Vid övriga häkten i regionen har inte beslutats om allmän inpasseringskontroll.

Genomsnittstiden för inpasseringskontrollen vid häktet Malmö har uppskattats till 2,5 - 3 minuter. Sålunda kan en person med viss vana av denna typ av kontroller passera, vid tillfällena utan kö, på under en minut.

Region Väst har anförut bl.a. följande.

Besök

Häktet Uddevalla tar emot besök av advokater under vardagar mellan kl. 09.00 - 12.00 och kl. 13.00 - 18.00 och under helgdagar mellan kl. 09.00 - 18.00. Enligt häktet finns inte behov av att utöka tiden för advokatbesök. Häktet Göteborg tar emot besök av advokat under vardagar kl. 08.00 - 17.45 och under lör- och söndagar mellan kl. 08.45 - 16.45 på en särskild besöksavdelning. Häktet gör undantag på helgerna för tillresta advokater. Häktet Borås tar emot besök av advokat under vardagar mellan kl. 07.00 - 18.00 och under helgdagar mellan kl. 08.00 - 18.00. Då häktet är nattbemannat efter kl. 18.00 görs en riskbedömning vid varje enskilt besök. Är det fråga om en lågrisk klient och en känd advokat tillåter häktet besöket. Är det däremot fråga om en högrisk klient försöker häktet styra över besöket till en tidpunkt då bemanningen är högre. Vid häktet Mariestad finns det inga begränsningar att ta emot besök. Häktet Halmstad tar emot besök av advokat under vardagar mellan kl. 08.00 - 18.00. Efter överenskommelse kan besökstiden förlängas efter kl. 18.00.

Förutsättningar för att ta emot besök av advokat efter kl.18.00 i Region Väst ser olika ut beroende på om det är fråga om ett lokalt häkte eller ett storstadshäkte. De lokala häktena försöker, efter genomförd riskbedömning i varje enskilt fall, att tillgodose den enskilda advokatens behov av att träffa klienten efter kl. 18.00. Detta behov ter sig dock inte så stort vid de lokala häktena.

På grund av regeringens sparkrav på Kriminalvården har häktet Göteborg genomfört en fullständig verksamhetsanalys, som har förhandlats. Den nya organisationen trädde i kraft i början av september i år. Första dagen beslutade huvudskyddsombudet att skyddsstoppa verksamheten. Arbetsmiljöverket upphävde dagen därpå stoppet men ålade häktet att göra en fördjupad konsekvensbeskrivning av den nya organisationen. Avseende häktet Göteborg finns ett önskemål från advokater om en högre servicegrad än vad regionen kan tillmötesgå. För att kunna möta advokaternas behov av att träffa sina klienter under fler timmar per dag krävs enligt regionen att häktet erhåller ökade resurser.

Telefonsamtal

Häktet Uddevalla ger advokater möjlighet att ringa till sina klienter i stort sett när som helst. Häktet Göteborg ger advokater möjlighet att ringa till sina klienter under alla dagar i veckan mellan kl. 07.00 och 18.00. Häktet Borås ger advokater möjlighet att ringa till sina klienter under samma tider som besökstiderna. Häktet Mariestad har inga särskilda telefontider för advokater utan de kan ringa när som helst före kl. 22.00 alla dagar. Häktet Halmstad ger advokater möjlighet att ringa sina klienter under samma tider som besökstiderna.

Vid regionens häkten har advokat möjlighet att genomföra telefonsamtal med sin klient under samma tider som besökstiderna utom vid häktet Uddevalla och Mariestad där telefonsamtal även kan ske på kvällstid.

Inpasseringskontroll

Vid häktet Göteborg sker inpasseringskontroll efter beslut av Kriminalvårdens huvudkontor. Alla som ska passera in i häktet omfattas av allmän inpasseringskontroll. Själva inpasseringen tar normalt ca 30 sekunder. Vid vissa tillfällen på dagen kan det uppstå kö. Det gäller framför allt på morgonen omkring kl. 07.00 när personalen kommer till arbetsplatsen och när de anställda återkommer efter lunch. Vid övriga häkten i regionen har inte beslutats om allmän inpasseringskontroll.

Enligt regionen sker inpasseringskontrollen utan dröjsmål utom på morgonen och vid lunchtid när personalen kommer. För att undvika tidsåtgång för denna procedur sker återkommande utvärderingar och förbättrade rutiner vilket successivt har medfört smidigare hantering.

Från Region Stockholm har följande uppgifter inhämtats.

Besök

Vid häktet Huddinge får advokat alltid besöka sin klient och advokater hänvisas inte till särskilda besökstider. Vid advokaters besök efter kl. 17.45 kan viss väntetid uppstå på grund av att två vårdare då måste åka från centralvakten upp till en avdelning för att hämta den häktade. Häktet Kronoberg tar emot besök under dagtid vardagar och helger och under kvällstid. Häktet kan därvid vid ett och samma tillfälle ta emot sex besök av advokat. I undantagsfall kan viss väntetid uppkomma vid besök efter kontorstid. Alla advokater får träffa sin klienter och advokater hänvisas inte till särskilda besökstider. Viss väntetid kan uppkomma vid kontakt efter kontorstid. Häktet Österåker tar emot besök av advokat både under kontorstid och utom kontorstid. Utom kontorstid är det mer begränsade personalresurser vilket kan medföra viss väntetid. Advokater hänvisas inte till särskilda besökstider.

Vid Stockholmsregionens samtliga tre häkten kan således besök av advokater ske även under kvällstid. Häktena i regionen har en hög ambitionsnivå när det gäller att möta och tillgodose advokaters önskemål om att på advokatens villkor sammanträffa med sina häktade klienter. Alla advokater får sammanträffa med häktade klienter. Advokater hänvisas inte till särskilda besökstider utan intar en prioriterad ställning som besökare. Oaktat den höga ambitionsnivån och den prioriterade ställningen, föreligger det i praktiken vissa begränsningar avseende personella resurser och vissa därtill hörande "logistiska omständigheter" som gör att det särskilt under kvällstid kan uppstå väntetider då flera advokater samtidigt besöker ett häkte. Under dagtid, då de flesta besök av advokat också sker, kan samtliga häkten i regionen väl till-

godose advokaters behov av att träffa sina häktade klienter. Det synes i praktiken vara så att mer centralt belägna häkten oftare får besök av advokat utom kontorstid. De eventuella väntetider som i undantagsfall kan uppstå, vid vissa häkten, då en advokat utom kontorstid besöker en häktad torde kunna minskas, eller helt undvikas, om advokaten föranmäler sitt besök.

Telefonsamtal

Vid häktet Huddinge är advokaters möjlighet att få samtala med sina klienter under dagtid väl tillgodosett. Under kvällstid kan advokat ringa häktet och efter kontroll kan samtalet förmedlas upp på bostadsavdelningarna, men det kräver att personal lämnar centralvakten för att åka upp på bostadsavdelning och koppla samtal. Häktet Kronoberg ombesörjer telefonsamtal mellan advokat och klient samma dag oavsett om det är vardag eller helg. Om klienten vill samtala med advokaten ringer personalen upp, men oftast får personalen inte omedelbart tag på advokaten, utan får lämna ett meddelande om att denne ska ringa upp häktet. På varje avdelning finns en bärbar s.k. advokattelefon, till vilken advokatens samtal kopplas. Klienten tar oftast emot samtalet i sitt bostadsrum. Viss väntetid kan uppkomma vid kontakt efter kontorstid. Häktet Österåker prioriterar samtal mellan advokat och klient varför häktets ambition är att förmedla kontakten omgående. Orsaker till att kontakt inte kan förmedlas omgående kan vara att samtliga tjänstetelefoner tillfälligt är upptagna. Samtalet med advokat kan tas antingen i telefonhytt dit samtalet kopplas eller i en bärbar telefon dit samtalet kopplas och telefonen kan lämnas in i den intagnes bostadsrum.

Vid regions tre häkten har advokat möjlighet att genomföra telefonsamtal med sin klient under dagtid och även under kvällstid. Viss väntetid kan uppstå beroende på att tjänstetelefonen tillfälligt kan vara upptagen. Annan anledning till dröjsmål kan vara att när personalen ringer upp advokaten är denne inte anträffbar.

Inpasseringskontroll

Vid häktet Österåker sker allmän inpasseringskontroll enligt beslut av Kriminalvårdens huvudkontor. När besökare anländer kommer besökaren först till det yttre skalskyddet, som är gemensamt med anstalten, där man uppger sitt ärende för personalen i centralvakten, därefter släpps man in och tas emot vid centralvakten. Vid centralvakten sker kontroll i det klientadministrativa systemet att vederbörande är förordnad som advokat till den häktade. Därefter genomgår besökaren inpassering med metalldetektor (båge eller handdetektor) samt röntgen för lösa artiklar. När kontrollen är godkänd släpps besökaren in i häktet. För häktet Huddinge och häktet Kronoberg har av byggnadstekniska skäl ännu inte beslutats om allmän inpasseringskontroll. Ombyggnadsarbete pågår för att kunna införa allmän inpasseringskontroll vid dessa häkten.

Den tidsåtgång som en inpassering tar beror på hur många som för tillfället passerar genom kontrollen och hur många olika artiklar den besökande har med sig. Inpassering tar i normalfallet mellan sex - nio minuter, vilket inkluderar gångtid fram till häktet. Om det vid tillfället är fler personer som ska genomgå inpasseringskontroll kan det ta längre tid.

Kriminalvårdens bedömning

Häktena i landet är byggnadstekniskt olika utformade och med olikartade kommunikationsförhållanden. Häktena i Göteborg och Malmö är under kraftig ombyggnation också som följd av polisiära förändringar.

Vid vissa häkten i Region Syd och Region Väst är advokaters möjligheter att besöka och samtala i telefon med sina klienter begränsad till dagtid under vardagar och helger medan advokater i Region Stockholm vid samtliga tre häkten har möjlighet att besöka och samtala med sina klienter både under dagtid och kvällstid.

Kriminalvården genomför för närvarande en verksamhetsanalys för att kunna genomföra de sparkrav som regeringen ålagt Kriminalvården. Det betyder att Kriminalvården inte kan utöka antalet anställda vid landets häkten för att kunna

tillgodose advokaters önskemål att kunna besöka sina klienter på kvällstid. För att öka tiden för besök tre timmar några dagar i veckan skulle det innebära en ökad permanent bemanning som innebär en kostnadsökning för ett häkte med ca 300 000 kr. Häktet Göteborg har genomfört en fullständig verksamhetsanalys, som resulterat i en ny organisation, som trädde i kraft i början av september i år. Häktet är f.n. ålagt att till Arbetsmiljöverket inkomma med en fördjupad konsekvensbeskrivning av den nya organisationen. Arbetsmiljöverket kan peka på brister när det gäller bemanningen ur ett arbetsmiljöperspektiv, vilket betyder att även om resurserna omdisponeras kan de inte användas för en utökad besöksverksamhet.

Eftersom en försvarare inte ens kvällstid bör avvisas från häktet utan att ha fått träffa sin klient, bör enligt Kriminalvårdens mening ändå advokaters besök kunna äga rum kvällstid om besöket förannmälts i god tid.

Den tidsåtgång som en inpassering tar beror på hur många som för tillfället passerar genom kontrollen och hur många olika artiklar den besökande har med sig. Inpasseringskontrollen vid häktet Malmö och häktet Göteborg sker normalt utan dröjsmål utom på morgon och vid lunchtid när ett stort antal inpasseringar sker vid samma tidpunkt. Vid häktet Österåker har i tidsåtgången för inpasseringen inräknats gångtid från centralvakten fram till häktet. Kriminalvården finner att tidsåtgången för inpasseringskontrollen vid de tre häktena är fullt acceptabel.

Bedömning

Av 21 kap. 9 § rättegångsbalken framgår att försvarare för den som är anhållen eller häktad inte får förvägras att sammanträffa med honom i enrum.

Genom utredningen har framkommit att flera häkten i Region Syd och Region Väst inte tillåter advokater att besöka sina klienter i häkte under kvällstid. Advokaterna blir i stället anvisade att besöka sina klienter under dagtid. Bristen på telefoner begränsar också möjligheten till kontakt mellan klienten och hans advokat. I sistnämnda hänseende nöjer jag mig med att anmärka att endast en tjänstetelefon på en häktesavdelning förefaller lite, särskilt mot bakgrund av det behov som häktade får förmodas ha av en kontakt med t.ex. advokat, arbetsgivare och myndigheter.

Jag har i tidigare beslut uttalat att en försvarare inte ens kvällstid bör avvisas från häktet utan att han fått träffa sin klient (se JO 2005/06 s. 132). Praktiska problem som har samband med tillgången på personal och säkerhetsfrågor kan enligt min uppfattning lösas genom att man från häktets sida informerar advokaterna i området om att eventuella besök hos klienterna efter ett visst klockslag bör förannmälas. En sådan anmälan bör ske i så god tid att häktet kan disponera sin personal med hänsyn till eventuella besök (se även JO 1983/84 s.134).

Jag inser självfallet att brist på resurser och andra problem ibland kan göra det svårt för bl.a. häkten att tillgodose de rättigheter som enskilda har i olika avseenden. Det är emellertid av stor vikt att en häktad och hans offentliga försvarare kan ha de kontakter som krävs för att försvararen på bästa sätt ska kunna tillgodose sin klients intressen. Det är naturligtvis särskilt angeläget att häktet utnyttjar alla möjligheter för att underlätta kontakten mellan klienten och hans advokat under pågående huvudförhandling. Detta måste anses vara en förutsättning för att advokaten ska kunna tillvarata sin klients intressen. Jag är kritisk mot att det alljämt finns häkten som inte ger advokater möjlighet att besöka sina klienter under kvällstid. Jag förutsätter att dessa häkten ändrar sina rutiner.

Vad som i övrigt framkommit i ärendet föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.